

7. Штангрет А. М., Котляревський Я. В., Караїм М. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення: монографія. Львів: УАД, 2012. 288 с.
8. Ярова Ю. О., Артеменко Л. Л. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 257–263. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39

REFERENCES

- Dub, B. S. "Intehratsiia ta synerhiia vydiv menezhmentu dlia vdoskonalennia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Integration and Synergy of Management Types for Improving Enterprise Economic Security System]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 4 (2016): 47-53. <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/334/319>
- Hapak, N. M. "Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist, zmist ta osnovy otsinky" [Economic Security of the Enterprise: Essence, Content and Basis of Evaluation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu: Seriia «Ekonomika»*, no. 3 (2013): 62-65.
- Hrybinenko, O. M., and Shahoian, S. M. "Sutnist ta shliakhy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [The Essence and Ways of Ensuring the Economic Security of the Enterprise]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky»*, iss. 22, part 1 (2017): 98-100. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_22/1/25.pdf
- Khalina, V. Yu. "Metodychnyi pidkhid shchodo otsinky rivnia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva" [Methodical Approach to an Estimation of a Level of an Enterprise's Economic Safety]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Seriia «Ekonomichni nauky»*, iss. 1 (2014): 173-181. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_1_24
- Kolodiazhna, I. V., and Bukrina, K. A. "Ekonomichna bezpeka v systemi staloho funktsionuvannia pidpriemstva" [Economic Security in the Sustainable Operation of Enterprise]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, iss. 23, part 1 (2019): 135-140. http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_1_2019ua/30.pdf
- Shtanhret, A. M., Kotliarevskiy, Ya. V., and Karaim, M. M. *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva v umovakh antykrizovoho upravlinnia: kontseptualne vyznachennia ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic Security of the Enterprise in the Conditions of Anti-crisis Management: Conceptual Definition and Mechanism of Provision]. Lviv: UAD, 2012.
- Sosnovska, O. O., and Zhytar, M. O. "Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta oznaky zabezpechennia" [Economic Security of the Enterprise: Essence and Signs of Provision]. *Oblik i finansy*, no. 3 (2018): 124-132. <https://core.ac.uk/download/pdf/185262433.pdf>
- Yarova, Yu. O., and Artemenko, L. L. "Struktura ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva v umovakh kryzy" [The Structure of Economic Security of the Enterprise in Crisis Conditions]. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*, no. 13 (2016): 247-263. http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2016_13_39

УДК 338.2

JEL: D81; L26; L29; O10

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-100-106>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

©2024 ШУМІЛО О. С., СИРОВАТКА Ю. О.

УДК 338.2

JEL: D81; L26; L29; O10

Шуміло О. С., Сироватка Ю. О. Теоретичні засади розвитку суб'єкта підприємництва в умовах невизначеності

Розглянуто розвиток підприємництва як складову суспільного розвитку, що здійснюється у трьох напрямках: еволюційному, інволюційному та стрибкоподібного прискорення. Зазначено необхідність формування політики розвитку підприємництва в Україні та виокремлено її основні завдання, а саме: збільшення обсягів виробництва та експорту продукції українських підприємств, утворення нових підприємств, забезпечення належного рівня задоволення внутрішнього попиту товарами та послугами; демонополізація ринків товарів та послуг і налагодження ефективної конкуренції на внутрішньому ринку; збільшення та диверсифікація зайнятості; досягнення ефективної фіскальної віддачі від розвитку бізнесу за збереження сприятливих умов для його розвитку. У загальні цілі менеджменту підприємництва виокремлено процес формування стратегії діяльності та розвитку й адаптацію бізнес-процесів підприємства. Зазначено, що прийняття рішень підприємцями в умовах невизначеності має базуватися на вивченні її теоретичних основ, де вона розглядається за декількома видами: коли відомі результати діяльності та можна їх спрогнозувати; коли результати відомі, але не можна оцінити ймовірність їх отримання; коли результати невідомі та неможливо дати оцінку ймовірності їх отримання. З метою ефективного управління підприємницькою структурою доцільно класифікувати невизначеність за такими типами: за способами визначення ймовірності випадків та за об'єктом невизначеності. Серед основних завдань менеджменту підприємства виділено зменшення ймовірності виникнення несприятливих подій та уникнення негативних наслідків і ризиків, зокрема стратегічних, адже роз-

робка та реалізація стратегічних управлінських рішень є основою забезпечення сталого розвитку суб'єктів підприємництва. Зазначено, що зміни інституційного середовища мають вплив на динаміку невизначеності. З метою поліпшення умов бізнесу мають бути узгоджені неформальні та формальні інститути, що є трансформацією невизначеності. Визначено напрямки для розвитку підприємницьких структур, які мають узгоджувати свої дії із державними структурами для формування інституційного середовища. Серед таких напрямків виділено такі: створення товарних бірж і оптових ринків продукції місцевих виробників; формування ринкової інфраструктури наукової та інноваційної діяльності; орієнтація комерційних банків на реальний сектор; створення консалтингових і лізингових фірм; розвиток фондового ринку, у тому числі формування ринку корпоративних цінних паперів; формування логістичних центрів.

Ключові слова: суб'єкти підприємництва, невизначеність, стратегія, розвиток, інституційне середовище.

Рис.: 2. **Формул:** 1. **Бібл.:** 14.

Шуміло Ольга Станіславівна – доктор економічних наук, професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Сироватка Юлія Олександрівна – магістрант, кафедра маркетингу, менеджменту та підприємництва, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: Suyrovatka.Julia2000@gmail.com

UDC 338.2

JEL: D81; L26; L29; O10

Shumilo O. S., Suyrovatka Ju. O. The Theoretical Foundations of Development of an Entrepreneurial Entity in Conditions of Uncertainty

The development of entrepreneurship is considered as a component of social development, which is carried out in three directions: evolutionary, involutional, and abrupt acceleration. The necessity of forming a policy of development of entrepreneurship in Ukraine is indicated and its main tasks are allocated, namely: increasing the volume of production and export of products of Ukrainian enterprises, the formation of new enterprises, ensuring the proper level of satisfaction of domestic demand with goods and services; demonopolization of markets for goods and services and establishment of effective competition in the domestic market; increase and diversification of employment; achievement of an effective fiscal return on business development while maintaining favorable conditions for its development. The general goals of entrepreneurship management include the process of forming a strategy for activity and development and adaptation of business processes of enterprise. It is noted that decision-making by entrepreneurs in conditions of uncertainty should be based on the study of its theoretical foundations, where it is considered in several types: when the results of activities are known and it is possible to predict them; when the results are known, but the probability of them cannot be estimated; when the results are not known and it is not possible to estimate the probability of their occurrence. For the purpose of effective management of the business structure, it is expedient to classify uncertainty by the following types: by methods of determining the probability of occurrence of cases and by the object of uncertainty. Among the main tasks of entrepreneurship management, reducing the likelihood of adverse events and avoiding negative consequences and risks, including strategic ones, are allocated, since the development and implementation of strategic management decisions are the basis for ensuring sustainable development of entrepreneurial entities. It is noted that changes in the institutional environment have an impact on the dynamics of uncertainty. In order to improve business conditions, informal and formal institutions must be aligned, which is a transformation of uncertainty. Directions for the development of entrepreneurial structures have been identified, which should coordinate their actions with the State structures to form an institutional environment. Among such areas, the following are highlighted: creation of commodity exchanges and wholesale markets for products of local producers; formation of market infrastructure of scientific and innovative activities; orientation of commercial banks to the real sector; creation of consulting and leasing firms; development of the stock market, including the formation of the corporate securities market; formation of logistics centers.

Keywords: entrepreneurial entities, uncertainty, strategy, development, institutional environment.

Fig.: 2. **Formulae:** 1. **Bibl.:** 14.

Shumilo Olha S. – D. Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: Olgashumilo0614@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0574-248X>

Suyrovatka Julia O. – Master's Student, Department of Marketing, Management and Entrepreneurship, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: Suyrovatka.Julia2000@gmail.com

Розвиток розглядається науковцями як процес, що забезпечує стабільне функціонування підприємства та його виживання в ринкових умовах [1]. У найбільш узагальненому значенні розвиток є процесом переходу від менш досконалого до більш досконалого стану. Під досконалішим станом розуміється підвищення рівня потенційних можливостей оперативно й організовано задовольнити потреби та інтереси всіх своїх стейкхолдерів. Ці потреби постійно зростають кількісно, стають різноманітнішими, ускладнюються аж до взаємних протиріч. Своєю чергою,

підвищення можливостей пов'язано зі зростанням продуктивності та гнучкості техніко-технологічної бази, поліпшенням організації праці та її інтелектуалізацією, сумісністю та націленістю на результат усіх бізнес-процесів [2].

Проблеми розвитку підприємництва вирішували значна кількість як вітчизняних науковців, так і зарубіжних. Теоретичні основи підприємництва виділили В. Зомбарт, А. Шапіро, Й. Шумпетер, також цьому напрямку присвятили свої роботи А. Арсеєнко, Я. Белінська, Л. Дашкова, Я. Жаліло, О. Кривцова, Д. Ляпін, С. Соболев, А. Стерлін,

Д. Покришка, Б. Райзберг, В. Яковлева та ін. Функціонування підприємств в умовах невизначеності досліджували В. Скицько, А. Краєвська, К. Литвиненко, О. Филипенко та інші.

Проте, незважаючи на значну кількість наукових напрацювань, проблеми розвитку підприємництва в сучасних трансформаційних умовах господарювання існують і потребують подальших досліджень.

Метою статті є дослідження та доповнення теоретичних аспектів підприємництва в умовах наявної невизначеності.

Розвиток підприємництва потрібно розуміти як розвиток суб'єкта господарської діяльності, що систематично здійснює господарську діяльність у порядку, передбаченому Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами. Тож, у вузькому сенсі розвиток підприємництва – це процес змін, що приводить до переходу суб'єкта господарювання від одного якісного стану до іншого. Зрозуміло, що якісний стан підприємництва характеризується сукупністю властивостей, що притаманні йому, які визначають спроможність здійснювати господарську діяльність [3].

Загалом підприємництво є невід'ємною частиною суспільного розвитку. Так, за словами М. Костриці [4], «фундаментальні зрушення у розвитку продуктивних сил і еволюційного переходу від аграрної до індустріальної цивілізації спирались на підприємницькі ініціативи ремісників, мануфактурників, промисловців, купців тощо».

Розвиток може здійснюватися у напрямках: еволюційно та інволюційно. Еволюційний розвиток здійснюється на підставі громадського, людського, фізичного капіталу поступово, повільно, безперервно. Інволюційний розвиток направлений у протилежний бік, він обумовлюється старінням виробничих засобів інфраструктури, а також професійних навичок.

Існує також різке і стрибкоподібне прискорення розвитку шляхом впровадження інновацій або інституційних змін. Особливістю такого розвитку є перехід від кількості в якість. Економічна ситуація може набувати різких змін як у позитивний бік, так і в негативний.

Процеси розвитку суб'єкта підприємництва зображено на *рис. 1*.

Еволюційний і спосіб стрибкоподібного прискорення засновані на закономірностях зовнішнього середовища та подіях, що відбуваються в ньому. Усі процеси розвитку підприємництва між собою пов'язані.

Рис. 1. Процеси розвитку суб'єкта підприємництва

В Україні формується політика розвитку підприємництва, головним завданням якої має стати створення умов для [5, с. 34]:

- ✦ збільшення обсягів виробництва на основі розширення та повнішого використання наявного потенціалу внутрішнього ринку України;
- ✦ збільшення обсягів експорту українських підприємств на підґрунті зростання їхньої конкурентоспроможності;
- ✦ утворення нових підприємств, насамперед у сфері малого та середнього бізнесу, що забезпечують повніше використання наявних людських, матеріальних, інтелектуальних, природно-кліматичних й інших ресурсів;
- ✦ забезпечення належного рівня задоволення внутрішнього попиту товарами та послугами при повному дотриманні прав споживачів, вимог безпеки виробництва та споживання;
- ✦ демонополізації ринків товарів та послуг і налагодження ефективної конкуренції на внутрішньому ринку;
- ✦ збільшення та диверсифікація зайнятості, стабільного підвищення рівня доходів працюючого населення;
- ✦ досягнення ефективної фіскальної віддачі від розвитку бізнесу за збереження сприятливих умов для його розвитку.

Підприємці мають адаптуватися та пристосовуватися до змін середовища. Турбулентність або стан невизначеності з'являються на різних ринках господарювання та з різних причин, серед яких: розвиток технологій, впровадження інновацій у діяльність суб'єктів господарювання, рецесивні періоди економіки, поява нових останніх викликів, таких як пандемія, Врехіт, російська агресія проти України.

Вміння бізнесу реагувати вчасно на зовнішні зміни й якість прийняття рішень щодо стратегічного управління значною мірою впливають на процес його функціонування. Відповідно до таких умов,

однією із основних цілей менеджменту є адаптація бізнес-процесів і процесу розробки стратегії діяльності та розвитку підприємства в умовах невизначеності.

Адаптація підприємницьких структур до трансформаційних умов є одним із основних завдань щодо забезпечення стійкості не тільки підприємства, а й стійкого розвитку економіки.

У нестабільному зовнішньому середовищі ризик і невизначеність є іманентно властивими процесу підприємницької діяльності, тому що не уявляється можливим з досить високим рівнем точності здійснити прогнозування зміни тенденцій розвитку ключових ринкових факторів, що безпосередньо впливають на функціонування бізнес-структури [6].

Під час функціонування в ринкових умовах суб'єкти підприємництва підлягають впливу багатьох чинників – економічних, фінансових, соціальних, інституційних, правових, державних тощо. Під таким впливом спрогнозувати результати діяльності бізнесу дуже складно, адже розвиток підприємницької структури за таких обставин відбувається в неоднозначних умовах і стає проблематичним одержувати достовірну інформацію вчасно. Невизначеності в перспективі запобігти неможливо, адже вона є елементом об'єктивної дійсності.

З погляду економічної теорії невизначеність – це об'єктивна неможливість здобуття абсолютного знання про об'єктивні та суб'єктивні фактори функціонування системи, неоднозначність її параметрів [7]. Чим більша невизначеність під час прийняття господарського рішення, тим більший ступінь ризику. Слід зазначити, що вона не завжди є негативним фактором, оскільки усвідомлення факту її існування мотивує до самостійного розв'язання господарських завдань, веде до ініціативності та творчого пошуку [8].

Якщо говорити про кількісне вираження невизначеності, то вона розглядається як можливість відхилення значення результату діяльності очікуваного або середнього, як зменшення/збільшення його («Спекулятивна невизначеність»). Також можна розглядати як можливість наявності тільки негативних відхилень результату діяльності («Чиста невизначеність»).

Прийняття рішень підприємцями за умов невизначеності характеризується тим, що неможливо однозначно передбачити їх (рішень) наслідки. Наприклад, існує деяке підприємство, керівник якого розглядає можливі варіанти майбутнього його розвитку, що характеризуються різним (за величиною) рівнем сподіваного прибутку та різ-

ною ймовірністю (об'єктивною чи суб'єктивною), що цей прибуток буде досягнуто власне на цьому сподіваному рівні. Така непевність призводить до того, що прибуток стає випадковою величиною, деяку характеристику якої можна максимізувати лише за умови прийняття низки гіпотез та коли в керівника підприємницької структури наявна певна схильність (несхильність) до ризику як міри (ступеня) невизначеності [9].

Загалом в економічній літературі невизначеність описується різними параметрами, які характеризують різні її стани, випадки, події. За ринкової економіки може існувати багато різних видів невизначеності.

Зокрема, розрізняють три види невизначеності [10]: невизначеність 1-го виду – невизначеність, за якої відомі всі можливі результати та ймовірності цих результатів, одержані статистичними методами або експертним шляхом (повна визначеність); невизначеність 2-го виду – невизначеність, за якої відомі всі можливі результати, але неможливо оцінити ймовірність їх настання (часткова невизначеність); невизначеність 3-го виду – невизначеність, за якої неможливо точно оцінити можливі результати та ймовірності їх настання (повна невизначеність).

Надамо характеристику цих рівнів відповідно до рішень підприємців з приводу розвитку підприємства. Так, згідно з першим видом невизначеності керівникам, менеджерам підприємства достатньо прогнозування, що ґрунтується на наявній інформації за результатами дослідження, що стане основою корпоративної стратегії, адже такий рівень невизначеності не відіграє ролі під час ухвалення стратегічних рішень.

Другий вид (часткова невизначеність) є передумовою розгляду альтернативних варіантів майбутнього, які мають ґрунтуватися на тому чи іншому сценарії розвитку подій, що взаємопов'язані із чинниками незначної невизначеності. Керівництву підприємницької структури потрібно відстежувати всі ринкові напрямки розвитку, сучасні ринкові тенденції та із урахуванням їх визначати межі можливих варіантів майбутнього.

За повної невизначеності характеристики середовища функціонування практично неможливо спрогнозувати. Прогнозуванню не піддаються ні сценарії розвитку, ні межі, ні діапазон розвитку. Такі ситуації на практиці виникають не досить часто, але існують, і вони мають враховуватися під час стратегування діяльності підприємств. Управлінці в таких ситуаціях мають проводити якісний аналіз впливу факторів, адже кількісний, за даних обставин, – неефективний. Вони мають формувати

загальне уявлення про майбутнє та виявити певну множину чинників та їх індикаторів, що впливають на майбутнє.

Під час управління розвитком підприємницької структури доцільно формувати стратегічне бачення щодо її розвитку. Для формування ефективних стратегій розвитку підприємницької структури доцільно окремо розглядати невизначеність, класифікуючи її на типи за способом визначення ймовірності настання випадків та за об'єктом невизначеності.

За способом визначення ймовірності настання випадків розрізняють:

- ✦ *статичну невизначеність*, під час якої параметри характеристик можуть спостерігатися декілька разів, відстежуючи статистичну інформацію, моделювання, імітацію, за допомогою яких відбувається наближення до ймовірності;
- ✦ *нестатичну невизначеність*, яка характеризується подіями, що цікавлять підприємців, але повторюються недостатньо або зовсім не виявлялись і не спостерігались. У таких випадках розраховуються числові значення ймовірності. За такого типу невизначеності ймовірність розглядається як впевненість щодо відбування події.

За об'єктом невизначеності класифікується на:

- ✦ *людську невизначеність*, що проявляється в неможливості точного прогнозу поведінки людини. Кожна людина має свої властивості, реакція кожної людини на однакові зміни може бути різною;

- ✦ *технічну невизначеність*, що пов'язана з надійністю устаткування, інноваційними видами засобів виробництва, темпами відновлення тощо;
- ✦ *соціальну невизначеність*, що проявляється в наявності соціальних зв'язків між людьми та їх взаємодопомоги.

Класифікація видів та типів невизначеності під час стратегічного управління розвитком підприємницької структури наведено на *рис. 2*.

Забезпечення сталого розвитку суб'єктів безпосередньо пов'язане з розробкою та реалізацією стратегічних управлінських рішень, які характеризуються найбільшим рівнем невизначеності через довгостроковий часовий інтервал і суттєвий вплив наслідків на мету функціонування підприємства. Основними завданнями управління в таких випадках є зменшення ймовірності виникнення несприятливих подій та уникнення негативних наслідків і ризиків, зокрема стратегічних [11].

Стратегічне управління підприємством в умовах невизначеності має базуватися на результатах оцінювання зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Недооцінювання невизначеності у процесі функціонування підприємницької діяльності небезпечно. Ця небезпека полягає в тому, що менеджери, підприємці, урядовці (тобто ті, кого можна назвати особами, які приймають рішення), частіше розглядають стан ринку лише у двох станах – як визначений, за якого можна робити прогнози діяльності, або невизначений, за якого ринок абсолютно непередбачуваний. Такі підходи підштовхують до недооцінювання не-

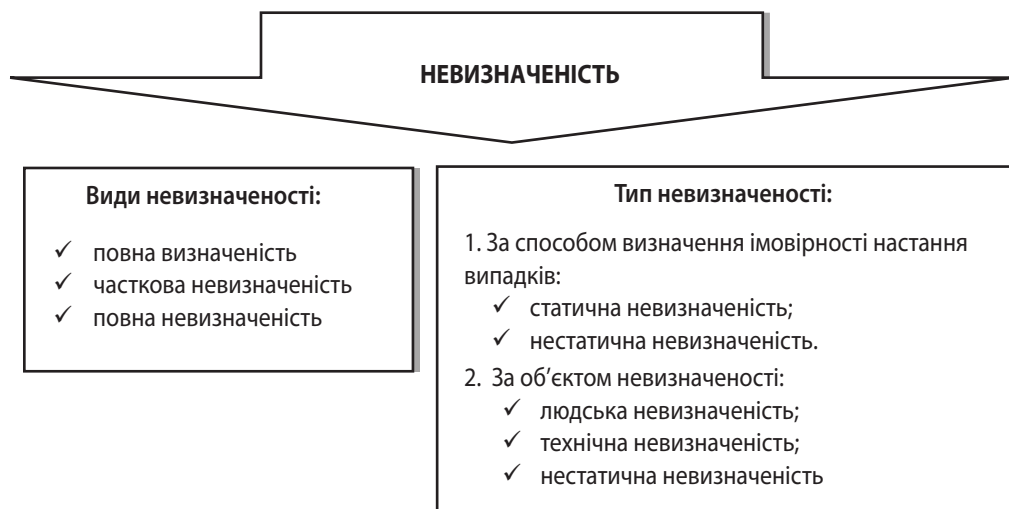

Рис. 2. Класифікація видів та типів невизначеності під час стратегічного управління розвитком підприємницької структури

визначеності, щоб надавати своїй стратегії, яка ігнорує невизначеність, шанс на існування [12].

Під час функціонування підприємницьких структур в умовах невизначеності дуже важливе прийняття суб'єктивних рішень керівниками підприємств, менеджерами, управлінцями. Прийняття таких рішень можна подати у вигляді моделі, яку пропонує К. М. Литвиненко [12]:

$D = (d_1 \dots d_m)$ – система внутрішніх керованих факторів;

$E = (e_1 \dots e_n)$ – стан зовнішнього середовища з некерованими факторами;

D та E – кінцеві множини

Обираючи альтернативу d_i для стану середовища e_j , отримуємо результат прийнятого рішення r_{ij} , що знаходиться у відповідному просторі R , $i = 1 \dots m$; $j = 1 \dots n$. Таким чином, пов'язуються стани зовнішнього середовища, альтернатива вибору та результат реалізації альтернатив прийнятого рішення. У подальшому вводиться функція суб'єктивної ймовірності $P = (p(e_1) \dots p(e_n))$, яка відбиває уявлення особи, що на підприємстві приймає рішення про можливість стани зовнішнього середовища, а також функцію корисності

$$U_{ij} = \{U_{(rij)}\}, i = 1 \dots m, j = 1 \dots n,$$

яка пояснює, чому особа, яка приймає рішення, схильна віддавати перевагу [12]. Тоді можливі альтернативи $u(d_i)$ на основі особливостей того, чому саме віддає перевагу особа, яка приймає рішення, можуть бути визначені за правилом [12]:

$$U(d_i) = \sum_{j=1}^n p(e_j) U_{(rij)}, \quad (1)$$

де $p(e_i)$ – уявлення особи, яка приймає рішення, про стан зовнішнього середовища;

$U_{(rij)}$ – відображення того, чому саме віддає перевагу особа, яка приймає рішення; $i = 1 \dots m$, $j = 1 \dots n$.

Підприємницька діяльність має відбуватися із урахуванням теоретичних аспектів невизначеності, але на практиці підприємці мають підвищувати свій рівень адаптивності, тобто знаходити ефективні форми взаємодії із зовнішнім середовищем, проводити внутрішньо-організаційні зміни на підприємстві, організації. Також адаптації сприятиме формування стратегій розвитку, перехід до середовища із меншим рівнем невизначеності, формування ефективної команди персоналу, відстеження ринкових позицій підприємства, попиту на ринку тощо.

Слід зазначити, що на динаміку невизначеності впливає сприйняття інституційним середовищем змін, які відбуваються.

Саме інституційне середовище має вирішальне значення для вибору цілей, ідеології, правил гри,

шляхів, моделей, етапів, механізмів соціальних перетворень суспільної системи. Суспільною функцією цього середовища є створення комфортних умов для оптимального розвитку підприємництва країни та її регіонів [13]. З метою поліпшення бізнес-клімату необхідним є узгодження неформальних і формальних інститутів шляхом реформування як форми трансформації невизначеності. Якщо механізм перетворення невизначеності порушується, виникають критичні ситуації господарської системи різного рівня складності, що позначається на функціонуванні підприємницьких структур [14].

З метою успішного розвитку підприємництва мають узгоджуватися дії приватних і державних структур для організації ринкового інституційного середовища в таких напрямках [14]:

- ✦ створення товарних бірж і оптових ринків продукції місцевих виробників;
- ✦ формування ринкової інфраструктури наукової та інноваційної діяльності;
- ✦ орієнтація комерційних банків на реальний сектор;
- ✦ створення консалтингових і лізингових фірм;
- ✦ розвиток фондового ринку, в тому числі формування ринку корпоративних цінних паперів;
- ✦ формування логістичних центрів.

ВИСНОВКИ

Отже, розвиток підприємницьких структур в умовах невизначеності має базуватися на врахуванні особливостей невизначеності, що забезпечують теоретичні аспекти в цьому напрямку, дослідженнях зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування, побудові стратегій їх розвитку, а також урахуванні стану інституційного середовища. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Запасна Л. С. Економічна сутність розвитку підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 96. С. 33–37.
2. Гонтарева І. В. Підприємництво : підручник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 392 с.
3. Занора В. Розвиток підприємства: сутність, форми, види. *Галицький економічний вісник*. 2019. Т. 61. № 6. С. 69–78.
DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.069
4. Костиця М. М. Розвиток підприємництва як інституційний чинник підвищення національної конкурентоспроможності. *Вісник ЖДТУ. Серія «Економічні науки»*. 2011. № 2. С. 48–51.
5. Механізми розвитку підприємництва в умовах посткризового відновлення економіки Украї-

- ни : аналітична доповідь / Д. С. Покришка, Я. А. Жаліло, Д. В. Ляпін та ін. Київ : НІСД, 2010. 72 с. URL: https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/Pokryshka_m_r-47e13.pdf
6. Филипенко О. М. Вплив невизначеності на функціонування бізнесу. *Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку* : тези доповіді V науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Харків, 14 жовтня 2016 р.). Харків : НФаУ, 2016. С. 258–260.
 7. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2005. 252 с
 8. Тема 3. Невизначеність та ризик. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/819074/mod_resource/content/0/Тема%203%20Невизначеність.pdf
 9. Скицько В. І. Прийняття рішень в умовах невизначеності, конфліктності та зумовленого ними ризику. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2009. Вип. 79. С. 52–61. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f6cf354-7125-4f5c-b81e-c9ac47761550/content>
 10. Вітлінський В. В., Шарапов О. Д. Теорія інтелектуальних систем прийняття рішень. *Моделювання та інформаційні системи в економіці*. 2008. Вип. 78. С. 58–69.
 11. Капустник С. К. Проблематика ідентифікації ризиків стратегічних рішень підприємств галузі машинобудування. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 49. Ч. 1. С. 158–167. URL: http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/17456/1/Капустник_стаття.pdf
 12. Литвиненко К. М. Невизначеність ринкового середовища та шляхи її локалізації. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2009. Вип. 19. С. 46–55. URL: http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_07.pdf
 13. Заплатинський М. В. Інституційна підтримка розвитку малого підприємництва в регіоні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05. Львів, 2008. 25 с.
 14. Краєвська А. С. Розвиток підприємництва в умовах інституційної невизначеності. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 3. С. 33–40. URL: <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1925/1926>
- REFERENCES**
- Fylypenko, O. M. "Vplyv nevyznachenosti na funkcionuvannia biznesu" [The Impact of Uncertainty on Business Operations]. *Profesiyni menedzhment v suchasnykh umovakh rozvytku rynku*. Kharkiv: NFAU, 2016: 258-260.
- Hontareva, I. V. *Pidpriemnytstvo* [Entrepreneurship]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2021.
- Kapustnyk, S. K. "Problematyka identyfikatsii ryzykiv stratehichnykh rishen pidpriemstv haluzi mashynobuduvannia" [Problems of Identification of Risks of Strategic Decisions of Enterprises in the Field of Mechanical Engineering]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekononika»*, iss. 49, part 1 (2017): 158-167. http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/17456/1/Капустник_стаття.pdf
- Klymenko, S. M., and Dubrova, O. S. *Obgruntuvannia hospodarskykh rishen ta otsinka ryzykiv* [Justification of Business Decisions and Risk Assessment]. Kyiv: KNEU, 2005.
- Kostrytisia, M. M. "Rozvytok pidpriemnytstva yak instytutsiinyi chynnyk pidvyshchennia natsionalnoi konkurentospromozhnosti" [Development of Entrepreneurship as an Institutional Factor of Increasing National Competitiveness]. *Visnyk ZhDTU. Seriya «Ekononichni nauky»*, no. 2 (2011): 48-51.
- Kraievskaya, A. S. "Rozvytok pidpriemnytstva v umovakh instytutsiinoi nevyznachenosti" [Business Development under Institutional Uncertainty]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu*, no. 3 (2016): 33-40. <https://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/1925/1926>
- Lytvynenko, K. M. "Nevyznachenist rynkovoho seredovyscha ta shliakhy yii lokalizatsii" [Uncertainty of the Market Environment and Ways of Its Localization]. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*, iss. 19 (2009): 46-55. http://tppe.econom.univ.kiev.ua/data/2009_19/zb19_07.pdf
- Pokryshka, D. S. et al. "Mekhanizmy rozvytku pidpriemnytstva v umovakh postkryzovoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy : analitichna dopovid" [Mechanisms of Entrepreneurship Development in the Conditions of Post-crisis Recovery of the Economy of Ukraine: Analytical Report]. Kyiv : NISD, 2010. https://www.niss.gov.ua/sites/default/files/2011-05/Pokryshka_m_r-47e13.pdf
- Skytsko, V. I. "Pryiniattia rishen v umovakh nevyznachenosti, konfliktnosti ta zumovlenoho nymy ryzyku" [Decision-making in Conditions of Uncertainty, Conflict and the Risk Caused by Them]. *Modeliuvannia ta informatsiini systemy v ekonomitsi*, iss. 79 (2009): 52-61. <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f6cf354-7125-4f5c-b81e-c9ac47761550/content>
- "Tema 3. Nevyznachenist ta ryzyk" [Topic 3. Uncertainty and Risk]. https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/819074/mod_resource/content/0/Тема%203%20Невизначеність.pdf
- Vitlinskyi, V. V., and Sharapov, O. D. "Teoriia intelektualnykh system pryiniattia rishen" [Theory of Intelligent Decision-making Systems]. *Modeliuvannia ta informatsiini systemy v ekonomitsi*, no. 78 (2008): 58-69.
- Zanora, V. "Rozvytok pidpriemstva: sutnist, formy, vydy" [Enterprise Development: Essence, Forms, Types]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 61, no. 6 (2019): 69-78. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2019.06.069
- Zapasna, L. S. "Ekononichna sutnist rozvytku pidpriemstva" [The Economic Essence of Enterprise Development]. *Kultura narodov Prichernomorya*, no. 96 (2006): 33-37.
- Zaplatynskyi, M. V. "Instytutsiina pidtrymka rozvytku maloho pidpriemnytstva v rehionii" [Institutional Support for Small Business Development in the Region]: *avtoief. dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.05*, 2008.